

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2018. – Т. 37-38. – С. 315-321

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2018. – Volume. 37-38. – pp. 315-321

УДК: 327:620.9](477+498+478)

© Ельвіра Сеник¹

Перспективи тристороннього співробітництва між Україною, Румунією та Молдовою у сфері енергетики

Забезпечення енергетичної безпеки є однією з пріоритетних завдань українсько-румунсько-молдовського виміру. Безсумнівним є той факт, що енергетична ситуація в цих трьох країнах значно відрізняється. Але необхідність співробітництва очевидна і викликана прагненнями наших країн до сталого розвитку, економічного зростання та добробуту населення регіону.

Республіка Молдова є чистим імпортером енергії, природного газу, придбаного з унікального джерела, що представляє основне джерело палива. Значна частина споживання електроенергії в країні покривається імпортом з України.

Двосторонні відносини співпраці між Румунією і Молдовою в енергетичному секторі, зокрема, відноситься купе практичної реалізації інвестиційних проектів сегмента взаємозв'язку природного газу шляхом проведення другої фази трубопроводу Ясси-Унгень до Кишинєва і на сегменті електроенергії.

Досягнення проектів для підключення до енергетичної системи ЄС створить ефективну мережу енергетичної безпеки для всіх держав у регіоні та сприятливі умови для багатофункціонального розвитку економіки всіх країн регіону.

Ключові слова: тристоронні відносини, енергетичний сектор, донор, споживач енергії.

The perspective of the trilateral cooperation between Ukraine, Romania and Moldova in the field of energy

Ensuring energy security is one of the priority objectives on the Ukrainian-Romanian-Moldovan dimension. Undeniable is the fact that the energy situation in these three countries differs considerably. But the need for cooperation is evident and caused by our countries' aspirations for sustainable development, economic growth and the welfare of the population in the region.

The Republic of Moldova is a net importer of energy, the natural gas purchased from a unique source representing the major fuel source. Much of the country's electricity consumption is covered by imports from Ukraine.

The bilateral relations of cooperation between Romania and Moldova in the energy sector refer in particular to the practical realization of the interconnection investment projects in the natural gas segment through the second phase of the Iasi-Ungheni gas pipeline to Chisinau, as well as on the electricity segment.

Achieving projects to connect to the EU energy system would create an efficient energy security network for all states in the area and favorable conditions for the multifunctional development of the economy of all countries in the region.

Keywords: trilateral relationships, energy sector, donor, energy consumer.

Asigurarea securității energetice este unul din obiectivele prioritare pe dimensiunea ucraineano-română-moldovenească. Indiscutabil este faptul că situația în domeniul energetic în aceste trei țări diferă considerabil. Dar necesitatea cooperării este evidentă și cauzată de aspirațiile țărilor noastre pentru o dezvoltare durabilă, pentru creșterea economică și ridicarea bunăstării populației din regiune.

În data de 29 iulie 2008 a fost aprobat de către Comisia Europeană Programul Operațional Comun România – Ucraina – Moldova 2007 – 2013. Acest document a stabilit cadrul de cooperare trans-frontalieră în contextul Politicii Europene de Vecinătate, având drept scop evitarea creării de noi linii

¹ Докторант, кандидат політологічних наук, Інститут міжнародних відносин Молдови, E-mail: elvira.senic@gmail.com <https://orcid.org/0000-0002-8378-5493>, <https://doi.org/10.31861/mhpi2018.37-38.296-301>.

de demarcație între UE și vecinii săi și totodată oferirea acestora posibilității de o strânsă cooperare politică, economică, culturală și în domeniul securității.

Atenționăm, prelungirea perioadei de execuție pentru programul operațional comun «România-Ucraina-Republica Moldova» până la 31 decembrie 2019 a fost formalizată în anul 2017. Modificările necesare au fost aplicate acordului de finanțare care stabilește programul operațional comun «România-Ucraina-Republica Moldova 2007-2013»².

În noiembrie 2011 a fost stabilită finanțarea de către Uniunea Europeană a unor proiecte în valoare de 57 de milioane 400 de mii de euro, în cadrul «Programului Operațional Comun România – Republica Moldova – Ucraina 2007 – 2013». Între proiectele aprobate se afla și conducta de gaz Iași – Ungheni, studiul de fezabilitate pentru interconectarea sincronă a sistemelor energetice ale Republicii Moldova și Ucrainei la Sistemul Continental European de Energie.

I. Colaborarea pe laterala România-Moldova

Republica Moldova este un importator net de energie, gazele naturale achiziționate dintr-o sursă unică reprezentând sursa majoră de combustibil.

România produce anual, în special prin OMV Petrom și Romgaz Mediaș, aproximativ **11 miliarde metri cubi de gaze**, și importă anual din Federația Rusă alte 2,5-3 miliarde metri cubi de gaze³. România exportă deja gaze, prin conducta Arad-Szeged, către Ungaria, începând cu luna decembrie 2013.

Republica Moldova, fără regiunea separatistă Transnistria, importă anual din Rusia 1,1 miliarde metri cubi de gaze naturale. Deci, conectarea la sistemul românesc de aprovizionare cu gaze naturale ar oferi posibilitatea reală de a asigura securitatea energetică (la acest compartiment) prin diversificarea surselor de alimentare cu gaz.

Construcția gazoductului reversibil Iași-Ungheni fusese agreată și inclusă în Protocolul de colaborare moldo-român din 24 mai 2010 și în Memorandumul dintre Ministerul Economiei al Republicii Moldova și Ministerul Economiei, Comerțului și Mediului de Afaceri al României din 25 octombrie 2010. Proiectul urmărea asigurarea unui nivel superior de securitate energetică pentru Republica Moldova și partea estică a României, prin diversificarea surselor de alimentare cu gaz.

La 17 iulie 2012 a fost semnată (la nivel de prim-miniștri celor două țări) o declarație comună privind cooperarea bilaterală în domeniul securității energetice, inclusiv realizarea gazoductului Iași-Ungheni și a liniilor electrice de înaltă tensiune Suceava-Bălți și Iași-Ungheni. Lucrările la conductă au fost inaugurate la 27 august 2013 și peste un an au început operațiunile de umplere a conductei de gaz Iași-Ungheni. Dar, cu regret, deși panglica a fost tăiată încă la sfârșitul lunii august 2014, acesta nu a putut fi exploatat din cauza unor probleme birocratice – întreprinderea care gestionează gazoductul în Republica Moldova nu deținea licența de transportare a gazelor. Abia în martie 2015 gazoductul Iași-Ungheni, care leagă cele două maluri ale Prutului, a fost pus în funcțiune.

Și aici iarăși apar unele nuanțe.

1) Conform informațiilor publicate de «Deutsche Welle», gazul românesc urma să fie vândut în Republica Moldova la prețul celui importat din Rusia, prin rețeaua SA «Moldova-Gaz», stăpânită (51%) de «Gazprom». Prețul gazelor importate din România urma să fie cu 20% mai mic (aproximativ 278 \$ pentru o mie metri cubi – datele pentru martie 2015) decât a celor livrate de către «Gazprom»... dar numai pe hârtie⁴. În realitate, pentru consumatorii moldoveni tarifele au rămas la nivelul celor stabilite pentru gazul importat din Rusia.

2) În conformitate cu datele publicate de «Jurnal de Chișinău»⁵, Din data de 1 ianuarie și până la 1 aprilie a. 2016, prin conducta de gaz Iași-Ungheni nu a fost livrat niciun metru cub de gaze naturale. Potrivit raportului pentru primele nouă luni ale anului 2016, prezentat de ANRE, Moldova nu a impor-

² Ordinul Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene Nr. 183-T-02 din 27.02.2017 cu privire la intrarea în vigoare și stingerea unor tratate internaționale. Publicat: 17.03.2017 în Monitorul Oficial Nr. 78-84, art. Nr. 542.

³ AGERPRES (Documentare – Horia Plugaru, editor: Cerasela Bădiță) <https://www.agerpres.ro/flux-documentare/2014/08/27/documentar-conducta-de-gaze-iasi-ungheni-11-12-23>.

⁴ DW-Chișinău, 04.03.2015, <http://www.dw.com/ro/ue-a-finan%C8%9Bat-conducta-rom%C3%A2nia-livreaz%C4%83-gaze-basarabeni-pl%C4%83tesc-tarife-impuse-de-ru%C8%99i-gazprom-profit%C4%83/a-18293799>.

⁵ JC, 12.05.2016, <http://www.jc.md/prin-conducta-iasi-ungheni-nu-a-fost-livrat-niciun-metru-cub-de-gaze-naturale/>

tat în 2016 nici un metru cub de gaze naturale din România. Potrivit ANRE, în primele nouă luni ale anului trecut, Moldova a importat gaz natural doar de la Concernul rus «Gazprom».

Și totuși, grație colaborării bilaterale România-Moldova pe acest segment, unele schimbări pozitive în domeniul aprovizionării cu gaze naturale putem menționa.

Dacă în 2010 Moldova a achitat în medie 250 de dolari pentru o mie de metri cubi de gaze importate, în 2011, prețul mediu a atins nivelul de 340 de dolari, cu 90 de dolari mai mult. În anul 2012 Moldova a plătit cel mai mare preț pentru gazele naturale importate din Rusia – atunci țara noastră a achitat un preț de 395 de dolari, iar în unele trimestre chiar și peste 400 de dolari pentru o mie de metri cubi. Un an mai târziu, prețul gazelor rusești a înregistrat o ușoară stabilizare cu tendințe de scădere, iar media calculată pentru 2013 a fost de 380 de dolari pentru o mie de metri cubi. La finele anului 2014 Moldova importa gazele la un preț de 374 de dolari, iar în trimestrul doi al acestui an, achita deja peste 250 de dolari, adică a revenit la nivelul anului 2010.

În primul trimestru al anului 2015, prețul de achiziționare a gazului natural livrat către Republica Moldova a fost stabilit la limita de 311 dolari pentru o mie de metri cubi, iar în al doilea trimestru prețul pentru mia de metri cubi s-a redus la 252,5 dolari. În iulie 2015 concernul rus Gazprom a informat SA Moldovagaz, că în trimestrul III acestui an, va livra gaze naturale către Republica Moldova la prețul de 210,21 dolari SUA pentru o mie de metri cubi.

În I trimestru din 2016, prețul gazului livrat în Moldova a fost de \$223 pentru o mie de metri cubi, iar valoarea medie anuală a constituit circa \$190 (și aici atenționăm: *RIA Novosti, citând surse de la Fondul Monetar Internațional, a anunțat că Gigantul rus Gazprom a vândut în anul 2016, gaze Germaniei la un preț mediu de 156,7 dolari pentru o mie de metri cubi*⁶). Conform informației, făcute publice de către fostul director al ANRE, Victor Parlicov, în prezent analist al IDIS Viitorul⁷, în 2016-2017, acest preț a coborât și sub 150.

Însă paradoxal este faptul, că pentru perioada nominalizată tariful pentru consumatorii finali a scăzut doar cu 1,4%.

Tariful prognozat în anul 2018 pentru una mie metri cubi de gaz importat este la 178,5\$. ANRE, la rândul său, a anunțat pentru anul curent o diminuare în mediu cu 20,3 % a tarifului pentru consumatori.

Și revenim la gazoductul Iași-Ungheni, care leagă cele două maluri ale Prutului. **Pentru ca această conductă să poată fi utilizată la capacitate maximă, Republica Moldova urmează să continue magistrala.**

București și Chișinăul intenționează să finalizeze unificarea sistemelor de transport al gazelor din cele două țări în decurs de un an și jumătate și să înceapă livrările neîntrerupte de gaze naturale românești către Moldova. În acest scop, operatorul național român Transgaz planifică să își extindă infrastructura de transport a gazelor: o parte a acestui proiect vizează conducta de gaze Ungheni-Chișinău, a cărei construcție Prim-ministrul Pavel Filip, a promis să finalizeze până la sfârșitul anului 2018. Experții consideră că punerea în aplicare a proiectului va spori securitatea energetică a Republicii Moldova și va acorda un cuvânt greu de zis Chișinăului în negocierile cu Gazprom.

Operatorul național de transport de gaze din România, Transgaz, intenționează să investească aproximativ 1,6 miliarde de euro pentru a-și dezvolta infrastructura de transport de gaze și pentru a extinde coridorul energetic regional. O parte din acest coridor va fi nord-estul României și Republica Moldova, iar acest proiect a primit statutul de național-românesc. Pentru a le pune în aplicare, potrivit calculului Transgaz, este nevoie de 132 de milioane de euro.

Pentru a valorifica sursele de bani, transportatorul național de gaze din România va aplica finanțările europene de dezvoltare regională JASPERS (*Joint Assistance to Support Projects în European Regions - Asistența comună în vederea sprijinirii proiectelor în regiunile europene*). Necesitatea de a construi noi conducte de gaze este explicată de potențialul de dezvoltare a câmpurilor de gaze în Marea Neagră.

Raportul operatorului român declară, de asemenea, că împreună cu experții DAFERI (*Departamentul Accesare Fonduri Europene și Relații Internaționale, București, România*) au efectuat o evaluare a întreprinderii de stat Vestmoldtransgaz din Moldova. În același timp, Transgaz nu mai are nici un

⁶ Citat după <http://www.jurnal.md/ro/economic/2017/6/21/generozitate-in-stil-gazprom-pretul-gazelor-livrate-in-germania-cu-20-mai-mic-decat-in-moldova/>

⁷ <https://www.europalibera.org/a/micsorarea-tarifelor-la-gaze/29104567.html>.

comentariu asupra rezultatelor evaluării. Dar se raportează că negocierile dintre Ministerul Economiei sunt în curs de desfășurare, și includ Vestmoldtransgaz, Transgaz și Institutul Energoproiect Chișinău, toate fiind axate pe dezvoltarea în continuu a proiectului (extinderea sistemului de transport din nord-vestul României și construirea conductei de gaze Ungheni-Chișinău). Pentru a îmbunătăți cooperarea dintre părți, operatorul român a deschis reprezentanța la Chișinău.

Cum a fost conceput de Transgaz, România ar putea furniza în Moldova volume mari de gaz, însă este necesară construirea unui conducte de gaze de înaltă presiune lungime Onești-Gherăești de 104 km, precum și traseul Gherăești-Lețcani de 64 km, care va avea loc pe teritoriul a mai multor județe. Acesta din urmă ar trebui să înlocuiască conducta de gaz de presiune medie Gherăești-Iași. În plus, va fi necesară construirea a două stații de compresare. Transgaz intenționează să înceapă proiectul în 2018 și să-l finalizeze în 2019. Acum se încheie dezvoltarea proiectelor tehnice pentru construirea conductelor de gaz și a stațiilor de compresare. Conform calculelor operatorului român, proiectul va necesita 131,7 milioane de euro.

II. Colaborarea pe laterala Ucraina-Moldova

Perspectivile cooperării Moldova și Ucraina sunt axate pe următoarele segmente: a) în domeniul eficienței energetice și energiei regenerabile pentru a atrage investițiile UE în proiecte de energie verde; b) furnizarea de energie electrică în Moldova.

Acest lucru este prevăzut de un memorandum în domeniul eficienței energetice, al energiei regenerabile și a combustibili alternativi, care a fost semnat de către FEE Moldova (*Fondul pentru Eficiență Energetică din Republica Moldova*) și AEE Ucraina (*Agenția pentru Eficiență Energetică din Ucraina*), încă anul trecut, în cadrul al IX Forum Business Internațional de Investiții „Modernizarea energetică și eficiența industriei energiei regenerabile”.

Guvernul ucrainean a menționat că prevederile Memorandumului semnat de către părțile implicate vizează găsirea subvențiilor Uniunii Europene și transmiterea în comun a cererilor Ucrainei și Moldovei de finanțare a proiectelor de eficiență energetică deoarece ambele părți sunt celt mai interesate de cooperarea fructuoasă.

Pe parcursul activității sale, din 2012, FEE Moldova a finanțat cu succes mai mult de 250 de proiecte privind eficiența energetică și energia regenerabilă în țara noastră pentru o sumă de peste 28 milioane \$.

În prezent, partea ucraineană acordă o atenție deosebită profitului preconizat din furnizarea de energie electrică în Moldova. Livrările de energie electrică în Moldova s-au ridicat la 146,218 milioane kWh în primul trimestru din 2018, în timp ce în ianuarie-martie a anului trecut exporturile electricității din Ucraina în Moldova nu au fost efectuate.

Între timp se discută intens ambiguitatea situației actuale de pe piața energiei. Se ridică întrebări cu privire la garantarea aprovizionării cu energie din Ucraina. În plus, aceasta a provocat nemulțumirea administrației de la Tiraspol și este privită din punctul de vedere al presiunii tot mai mari asupra Transnistriei. Nu este clar dacă partea ucraineană reprezentată de DTEK Trading și compania intermediară Energocom vor putea să își îndeplinească obligațiile.

Selecția pentru licitația pentru furnizarea de energie electrică în Moldova a avut loc sub supravegherea UE. S-a determinat prețul și volumul importului. Trebuie remarcat faptul că multe probleme în acest sens au apărut în legătură cu dezechilibrul energiei însuși în Ucraina. Cu toate acestea, Ucraina pentru mai mult de douăzeci de ani este un partener și un furnizor de încredere, ceea ce ne permite să ne bazăm pe acordurile la care s-a ajuns.

Experiența cooperării moldo-ucrainene în acest domeniu este considerată extrem de importantă având în vedere faptul că aceste țări sunt participanți deplin ai Comunității Energetice a UE. Statele și-au asumat anumite obligații în ceea ce privește, printre altele, introducerea celui de-al doilea și al treilea pachet energetic. Setul de directive ale UE în domeniul aprovizionării cu gaz și electricitate vizează în principal asigurarea securității aprovizionării cu energie. Pentru aceasta, Moldova și Ucraina trebuie să armonizeze baza legislativă în conformitate cu standardele UE, să reformeze piața de energie electrică și să-și modernizeze infrastructurile. Principalele dificultăți în această direcție sunt: aprobarea lentă a reglementărilor, întârzierile și restructurarea prelungită a sistemelor energetice. Necesitatea unei platforme eficiente de coordonare pentru interconectare a Ucrainei și Moldovei la rețeaua pan-europeană devine mai tangibil.

Moldova și Ucraina au semnat un Memorandum de sincronizare a activității sistemelor lor energetice cu sistemul energetic al UE. În special, în prezența prim-miniștrii celor două țări, în data de 12

aprilie curent la Kiev, a fost semnat un **Memorandum de cooperare între Ministerul Economiei și Infrastructurii al Republicii Moldova și Ministerul Energiei și industria cărbunelui din Ucraina privind acțiuni comune pentru a asigura procesele de integrare europeană, funcționarea simultană a sistemelor energetice ale celor două state cu Rețeaua europeană de transmiterea energiei (ENTSO-E).**

Ucraina și Moldova au convenit să elaboreze un plan de acțiuni comun pentru integrarea sistemelor lor de energie în rețeaua electrică europeană continentală ENTSO-E. Acordul a fost încheiat în Odesa în cadrul a XIV Comisiei interguvernamentale moldo-ucrainene pentru cooperare comercială și economică. Așa cum s-a subliniat mai devreme, șeful Ministerului Dezvoltării Economice și Comerțului din Ucraina Stepan Stepan Kubiv susține integrarea sistemelor energetice ale Moldovei și Ucrainei în ENTSO-E, ce ne va permite să ne deconectăm de la sistemele energetice din Rusia și Belarus.

Anterior, s-a raportat că Întreprinderea de Stat «Moldelectrica» și «Ukrenergo» au ajuns la numitor comun cu privire la planurile pentru sincronizarea sistemelor energetice ale Moldovei și Ucrainei cu ENTSO-E. Reprezentanții companiei au discutat proiectul Acordului de exploatare pentru a stabili o unitate de reglementare în Moldova și Ucraina, dezvoltând foaia de parcurs. Încheierea Acordului de exploatare privind înființarea unei unități de control este unul dintre obiectivele-cheie ale planului de acțiune pentru sincronizarea sistemelor energetice ale Moldovei și Ucrainei cu Uniunea sistemelor energetice ale Europei continentale.

Sunt probleme reale și de mediu, în special în contextul discutării planurilor de construcție a hidrocentralelor în cursul superior al râului Nistru în Ucraina. Ecologiștii dau semnale de alarmă, crezând că va încetini fluxul de râu este de 4 ori care exacerbează problema de irigare și a terenurilor din Republica Moldova și regiunile sudice ale Odesa și destabilizează și aprovizionarea cu apă a Chișinăului și Odesei. Problema protecției Nistrului este una dintre cele mai înalte priorități, necesitând o abordare strategică unică în dialogul moldo-ucrainean. În special, acest lucru se aplică cu respectarea Tratatului privind cooperarea în domeniul conservării și dezvoltării durabile a bazinului râului Nistru și pentru a preveni stagnarea problemelor de mediu, care au avut loc înainte de 2016, în relațiile moldo-ucrainene.

III. Concluzii

După părerea cercetătorului-analist în domeniul energiei, dlui Ion Efros⁸, procesul de deschidere a pieței de energie electrică a Moldovei, care a prins curaj în 2010 și a încetinit în ultimii 2-3 ani, ar trebui reanimat și grăbit. Piața de electricitate a Republicii Moldova este prea mică pentru ca liberalizarea să dea roade fiind izolată de piața europeană. Rămânerea Moldovei în incertitudine va fi costisitoare în primul rând pentru consumatorii țării. Aici ne referim, în primul rând, la chestiunea ce ține de stabilirea prețurilor de import.

Ucraina din a cărei sistem de electricitate facem parte va avea nevoie de investiții masive în următorii ani pentru a-și moderniza sistemul energetic. O parte a acestor costuri vor trebui recuperate și prin exporturile de electricitate. Totodată crearea unei piețe concurențiale în această țară începând cu 2017 la care ar putea să participe și Republica Moldova, dar și o conectare asincronă cu România, ar permite Moldovei să arbitreze între ofertele furnizorii europeni și a celor ucraineni. Acest lucru este însă posibil doar prin **construcția infrastructurii necesare spre piața europeană care ar fi finanțabilă prin implementarea cadrului legal de liberalizare a pieței de electricitate** care decurge din „pachetul energetic III”.

IV. Recomandări

Cooperarea dintre operatorii sistemului de transport și reglementatorii piețelor de energie din Ucraina și Moldova ar trebui întărită pentru ca ideea unei piețe de electricitate comune lichide și competitive să prindă viață. Moldelectrica ar trebui să insiste pe lângă Ukrenergo ca **alocarea capacităților la interconexiunile transfrontaliere ale Moldovei să se facă în comun** așa cum prevede Regulamentul (CE) 714/2009.

Operatorul sistemului de transport moldovenesc ar putea cere și **sprijinul Secretariatului Comunității Energetice pentru a pune pe picioare un Oficiu de Alocare Comună a Capacităților transfrontaliere** după modelul celui deschis în Muntenegru pentru țările Balcanilor de Vest în 2014.

⁸ Efros I. (2016) *În căutarea liberalizării pierdute. Deschiderea pieței de energie electrică din Republica Moldova: Unde suntem și unde ar trebui să ajungem? Studiu de politici energetice.* Institutul de politici publice, Chișinău.

Un asemenea oficiu de alocări coordonate ar aduce transparență în modul în care este alocat accesul la interconexiuni și ar diminua monopolul de export a furnizorilor ucraineni în Republica Moldova.

Pentru a grăbi deschiderea pieței ucrainene prin accesul la interconexiunile moldoucrainene, furnizorii și traderii din Moldova ar putea cere ANRE **aprobarea Regulamentului de alocare a capacităților transfrontaliere** conform Regulamentului (CE) 714/2009, și punerea lui în aplicare prin cooperarea dintre Moldelectrica și Ukrenergo. În același timp ANRE și Moldelectrica ar trebui să atenționeze instituțiile Secretariatul Comunității Energetice în cazul în care reglementatorul ucrainean NERC și/sau operatorul sistemului de transport Ukrenergo refuză sau nu sunt suficient de cooperanți în armonizarea procedurilor de alocări a accesului la frontiera moldo-ucraineană. Un demers comun sau separat către Secretariatul Comunității Energetice ar putea face de asemenea traderii și furnizorii din Republica Moldova care doresc să aibă acces la interconexiunile moldo-ucrainene pentru a importa direct electricitate din Ucraina.

Odată ajunsă pe agenda Consiliului Ministerial al Comunității Energetice sau pe masa Grupului Permanent de Nivel Înalt **procesul de deschidere a pieței electrice ucrainene ar putea fi grăbit**. Pe lângă canalele Comunității Energetice ar trebui comunicate aceste probleme și Grupului Coordonator al Donatorilor din sectorul energetic al Republicii Moldova. Aceeași donatori sunt activi și în Ucraina și ar putea face Guvernul ucrainean mai cooperant.

Cu privire la operatorul pieței de electricitate. Actualmente Moldova nu are un operator al pieței de electricitate. Un astfel de operator, similar celui ucrainean (Energorînok) sau românesc (OPCOM), ar trebui creat și în Republica Moldova. Deoarece Republica Moldova nu are nici personal și nici experiență anterioară în gestionarea unei astfel de instituții, pentru început rolul și serviciile unui operator al pieței de energie ar putea fi realizat prin deschiderea unui Oficiu al OPCOM (*Societatea Comercială Operatorul Pieței de Energie Electrică*) la Chișinău. Acest lucru va permite transferul de capacități și instituționalizarea unui operator local al pieței de energie cu mai multă ușurință și eficiență. Realizarea tranzacțiilor/contractelor de energie electrică în mod centralizat și obligatoriu prin acest operator va aduce mai multă lichiditate în piață, reducând în același timp riscul unor tranzacții și contracte cu intermediari netransparenți.

La momentul actual Guvernul Moldovei, cu regret, nu pare în stare să facă rost de finanțe nici de pe piețele internaționale de capital și nici de la donatorii internaționali pentru finanțarea infrastructurii necesare de cuplare la piața europeană de electricitate. Nici Moldelectrica nu are resurse financiare pentru ași permite investiții de 500 milioane de dolari în asemenea infrastructură. În acest caz Guvernul Moldovei ar trebui să propună în mod oficial Guvernului României și companiilor românești interesate să investească cel puțin într-o singură stație back-to-back din cele două necesare și în liniile sale aferente.

Guvernul și companiile românești ar putea înființa o entitate separată care să administreze acest interconector pe teritoriul Republicii Moldova după modelul companiei Vestmoldtransgaz creată de Guvernul Moldovei pentru a administra interconectorul (gazoductul) Iași –Ungheni. Pentru a diminua riscul investițional operatorul acestei linii ar trebui să facă o aplicație către Comisia Europeană/Comunitatea Energetică de derogare parțială sau totală de la regimul de acces nediscriminatoriu la aceste rețele pentru o perioadă rezonabilă (10 – 15 ani) astfel încât eventualii producători și Guvernul României care vor investi în rețea să aibă capacitate garantată, iar liniile să fie utilizate. Prețurile de pe Piața pentru Ziua Următoare a României au fost mai mici cu 10 % în 2013, 27% în 2014 și 40% în 2015 decât prețurile oferite de DTEK și RAO UES Moldovei în aceeași perioadă.

O soluție financiară pentru construcția celui de-al doilea interconector de asemenea va trebui identificată. Analiza prețului de export a electricității bulgare arată că prețul curentului electric adus la hotarul moldo-român în perioada 2010 – 2015 cu tot cu taxele de alocare la frontiera româno-bulgară și taxele de tranzit pe teritoriul României ar fi fost aceleași ca și prețul mediu al electricității oferit de Centrala de la Cuciurgan pentru anii 2010, 2011 și 2012, iar pentru anii 2014 și 2015 ar fi fost chiar mai mic, cu 13,75% respectiv 9,54%. **În cazul Moldovei prețul acestei electricități ar fi putut fi și mai redus** deoarece el reprezintă o medie a prețului de export a Bulgariei pe toate piețele și nu pe o piață anume. Apariția în Bulgaria în ianuarie 2016 a unei piețe pentru ziua următoare, finalizarea procesului de deschidere a pieței bulgare în acest an și presiunea unor producători și traderi din Bulgaria de a elimina sau diminua și mai mult tariful de export impus de Guvernul bulgar, indică că prețurile pe această piață ar putea cădea și mai mult în următorii ani. Cel de-al doilea interconector ar putea fi folosit atât pentru importul electricității din Bulgaria și România în Republica Moldova, cât și pentru

operațiunile de import-export a electricității din Ucraina pe piața europeană. Acestea ar putea fi motivații ce ar putea facilita atragerea investițiilor în acest interconector și din alte surse decât cele românești.

Numai realizarea unor proiecte de colaborare în domeniul energetic, de conectare la sistemul energetic comunitar ar crea o rețea eficientă de securitate **energetică pentru toate statele din zonă și condiții favorabile pentru dezvoltarea multifuncțională a economiei tuturor țărilor din această regiune.**

Список джерел

1. Efros I. (2016) *În căutarea liberalizării pierdute. Deschiderea pieței de energie electrică din Republica Moldova: Unde suntem și unde ar trebui să ajungem? Studiu de politici energetice.* Institutul de politici publice, Chișinău.
2. Timofte N. (2013) *Gazoductul Iași-Ungheni și importanța acestuia pentru Republica Moldova.* Akademos, nr. 4 (31), decembrie 2013, Chișinău, R. Moldova. <http://www.akademos.asm.md/taxonomy/term/8>.
3. *Buletinul de monitorizare a pieței energetice ucrainene a DiXi Group* (Issue No. 29, October – December 2015) http://enref.org/wp-content/uploads/2016/02/Newsletter29_eng.pdf.
4. Журкин В.В. (2011) *Безопасность Европы.* Весь Мир, Москва.
5. Кавешникова Н.Б. (2014) *Возобновляемая энергетика в ЕС: смена приоритетов.* Весь Мир, Москва.
6. Потёмкина О.Ю. (2012) *Европейский Союз в XXI веке: время испытаний.* Весь Мир, Москва.

References

1. Efros I. (2016) *In the search for liberalization lost. Opening the electricity market in the Republic of Moldova: Where are we and where should we go? Study of energy policies.* Institute of Public Policy, Chișinău.
2. Timofte N. (2013) *The Iași-Ungheni gas pipeline and its importance for the Republic of Moldova.* Akademos, nr. 4 (31), decembrie 2013, Chișinău, R. Moldova. <http://www.akademos.asm.md/taxonomy/term/8>.
3. *DiXi Group Bulletin of monitoring the Ukrainian energy market* (Issue No. 29, October – December 2015) http://enref.org/wp-content/uploads/2016/02/Newsletter29_eng.pdf.
4. Zhurkin V.V. (2011) *Europe's Safety.* Ves Mir, Moskva.
5. Kaveshnykova N.B. (2014) *Renewable energy in the EU: change of priorities.* Ves Mir, Moskva.
6. Potëmkyina O.Iu. (2012) *European Union in the XXI century: time of trials.* Ves Mir, Moskva.